

Motiverend beoordelen

binnen de lessen Spel

Met het 'mengpaneel motiverend beoordelen' gepresenteerd eerder in dit topic, kan een beoordeling motiverender gemaakt worden. Om dit te illustreren zijn principes uit het mengpaneel toegepast en uitgetoetst binnen een lessenreeks Beeball.

TEKST GWEN WEELDENBURG, MENNO SLINGERLAND EN LARS BORGHOUTS.

In het eerste artikel ('Motivatie van leerlingen') werd zichtbaar dat motivatie een belangrijke rol speelt binnen het onderwijs, en in het bijzonder binnen de lichamelijke opvoeding (LO). Willen we onze leerlingen immers voorbereiden en enthousiasmeren voor een duurzame deelname aan de bewegingscultuur, als onderdeel van een actieve en gezonde leefstijl, dan moeten we ze hiervoor zien te motiveren. De kans is erg klein dat leerlingen die tijdens je les niet of nauwelijks gemotiveerd zijn voor deelname aan beweegactiviteiten, dit buiten de schoolcontext wel zijn. Daarnaast vertonen (autonoom) gemotiveerde leerlingen meer betrokkenheid bij en fysieke activiteit in de les lichamelijke opvoeding (LO), dan leerlingen die dat niet zijn (Lonsdale, Sabiston, Raedeke, Ha & Sum, 2009; Sierens & Vansteenkiste, 2009). Ook is bij deze leerlingen de opbrengst van het leerproces groter en van een hogere kwaliteit (Van den Berghe et al., 2012; Vansteenkiste, Ryan & Deci, 2008).

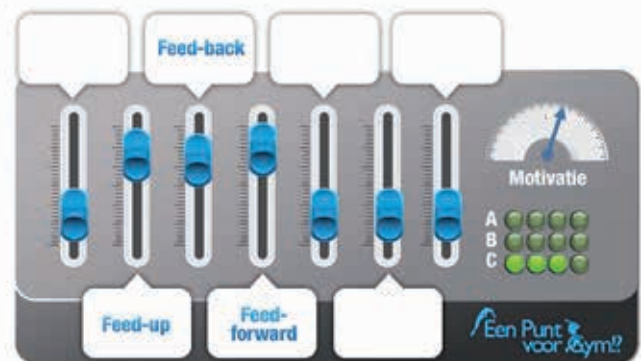
Motivatie speelt een belangrijke rol in het leerproces van de leerling. Een proces dat binnen het onderwijs vooral gestuurd wordt door evaluatieactiviteiten (beoordelingen) (Sluijsmans, 2008; Van der Vleuten & Schuwirth, 2005). Wanneer je een positieve invloed wilt uitoefenen op het leren en de motivatie van de leerling, dan lijken *formatieve* evaluatieactiviteiten onmisbaar (Pellegrino, Chudowsky & Glaser, 2001).

In het tweede artikel van dit topic ('Evalueren om te leren') is het mengpaneel motiverend beoordelen gepresenteerd en toegelicht. In dit

artikel wordt een praktische uitwerking van het gebruik van een aantal elementen ('schuifjes') uit het mengpaneel binnen de les LO weergegeven. Uitwerkingen die ontwikkeld en getest zijn tijdens de lessen LO bij leerlingen van de onderbouw op het Heerbeek College in Best.

Evalueren om te Leren bij Beeball

Schuifjes: *feed-up*, *feedback*, *feedforward*

Het is voor de motivatie en het leerproces van de leerling van belang dat hij weet wat het doel is en aan welke criteria hij moet voldoen (*feed-up*). Gedurende het leerproces dient hij informatie te krijgen over hoe de taak of leeractiviteit wordt uitgevoerd (*feedback*), en wat hij (nog) kan verbeteren om het gestelde doel te behalen (*feed-forward*). Om deze cyclus van *feed-up*, *feedback* en *feed-forward* in de lessen te implementeren zijn *feedback*formulieren ontwikkeld. Deze formulieren (zie tabel 1 en 2) zijn op basis van doelstellingen binnen de beweegleutels *Bewegen verbeteren*, *Bewegen beleven* en *Bewegen regelen* voor een lessenreeks binnen het inlijf-

en uitmaakspel 'Beeball' tot stand gekomen. De uitgewerkte tabellen 'ik als speler' (bewegingsbekwaamheid) en 'ik als teamspeler' (omgangs- en regelbekwaamheid) vind je op de kvlo-site onder vakblad uitgebreid.

Bij de opstart van de lessenreeks

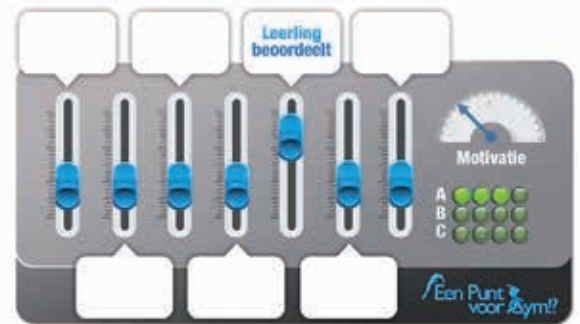
Voor aanvang van de lessenreeks kregen de leerlingen een huiswerkopdracht om de onderstaande formulieren te bestuderen. Daardoor kregen ze direct een idee waar de komende lessen aan gewerkt zou gaan worden (feed-up). Bij de opstart van de les zijn de formulieren besproken en werd toegelicht wat er van de leerlingen na vier lesweken werd verwacht. Zowel als 'speler' (bewegingsbekwaamheid) als 'teamspeler' (omgangs- en regelbekwaamheid) diende de leerlingen minimaal niveau 1 te behalen.

Al vrij snel werd merkbaar dat ook de minder motorisch getalenteerde leerlingen in de gaten kregen dat er voor hen iets te 'halen' viel. Want buiten het feit dat de nadruk bij de bewegingsbekwaamheden niet kwam te liggen op de technische (sensomotorische) vaardigheden, maar op tactische (cognitieve) vaardigheden, kon er ook gescoord worden op andere (regel-/omgangs)bekwaamheden. Tegelijkertijd werd voor de motorisch (meer) getalenteerde leerlingen duidelijk dat van hen dit keer (expliciet) meer werd verwacht dan alleen het etaleren van hun bewegingsbekwaamheden. Kortom, het verschaffen van duidelijkheid omtrent het doel beïnvloedde direct (positief) het gedrag van de leerlingen tijdens de les.

Gedurende de lessenreeks

Om leerlingen al snel een inschatting te kunnen laten maken van hun eigen bekwaamheden, zijn ze bij aanvang van de les geplaatst in diverse spelvormen. Spelvormen (bijvoorbeeld twee tegen twee plus twee Beeball; zie figuur 1), waarin direct aanspraak werd gedaan op de taken die ze als speler in het spel (zie tabel 1) moesten zien uit te voeren. Maar ook waarin de leerlingen zich moesten houden aan de (vaak op het veldje zelf) afgesproken spelregels, en elkaar diende te coachen en/of aan te moedigen. Gedurende de les werden regelmatig (korte) time-outs (per veldje) georganiseerd, waarin de leerlingen elkaar ('buddy's') aan de hand van één van de taken feedback gaven. De docent sloot hier regelmatig bij aan en probeerde de inhoud van de feedback bij te sturen middels het stellen van vragen: 'Waar moet je gaan staan op het moment dat de bal in het veld wordt gegooid/geslagen?', 'Waar moet je de bal naar toe werpen?' of 'Op welke wijze vind jij het fijn om tips van klasgenoten te krijgen?'

Schuifje: leerling beoordeelt

Op grond van deze feedback werden aandachtspunten besproken waar de leerling de komende speelronde op ging letten. Ook de docent voorzorg de leerlingen regelmatig van tips (feedforward). Na elke les kregen de leerlingen de huiswerkopdracht om op grond van de informatie die ze tijdens de les hadden verkregen, de formulieren 'ik als speler' en 'ik als teamspeler' voor zichzelf in te vullen en zichzelf te scoren (niveau 1 tot en met niveau 4). Vervolgens diende de leerling in het formulier 'ik en mijn ontwikkeling' (zie tabel 3 op de kvlo-site onder vakblad uitgebreid) aan te geven waar hij de komende les op wilde gaan letten.

Middels de bovenstaande werkwijze is niet alleen het feed-up, feedback en feedforward principe in de praktijk toegepast, ook zijn de leerlingen betrokken bij en verantwoordelijk gemaakt voor het eigen leerproces. Ondanks het feit dat de leerlingen niet gewend waren aan huiswerkopdrachten (en verantwoordelijkheid) bij het vak LO, voerde het merendeel van de leerlingen de opdrachten goed uit. Hierbij is het overigens wel van belang dat er bij aanvang van de les (kort) aandacht wordt besteed aan deze opdrachten. Door leerlingen in tweetallen elkaars opdracht te laten bekijken werd de 'last' bij de docent weggehaald en het doel (betrokkenheid bij en verantwoordelijkheid voor het eigen leerproces) bereikt.

Adaptief beoordelen

Schuifje: rekening met verschillen

Zoals al eerder in dit topic werd belicht, zijn de motorische verschillen tussen leerlingen groot. Het is dan ook van belang en, gezien de wetgeving

Referenties

- Lonsdale, C., Sabiston, C.M., Raedeke, T.D., Ha, A.S.C., & Sum, R.K.W. (2009). Self-determined motivation and students physical activity during structured physical education lessons and free choice periods. *Preventive Medicine*, 48: 69–73.
- Pellegrino, J.W., Chudowsky, N., & Glaser, R. (2001). *Knowing what students know: The science and design of educational assessment*. Washington, DC: National Academic Press.
- Sierens, E. & Vansteenkiste, M. (2009). Wanneer 'meer minder betekent': Motivatieprofielen van leerlingen in kaart gebracht. *In Begeleid zelfstandig leren*, 24, 17-36.
- Sluismans, D.M.A. (2008). *Betrokken bij beoordelen* (Lectorale rede). Nijmegen: Hogeschool Arnhem en Nijmegen.
- Van den Berghe, L., Vansteenkiste, M. Cardon, G., Kirk, D., & Haerens, L. (2012). Research on self-determination in physical education: key findings and proposals for future research. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 1–25, iFirst Article.
- Van der Vleuten, C.P.M., & Schuwirth, L.W.T. (2005). Assessing professional competence: From methods to programmes. *Medical Education*, 39, 309-317.
- Vansteenkiste, M., Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2008). Self-determination theory and the explanatory role of psychological needs in human well-being. In L. Bruni, F. Comim & M. Pugno (Eds.), *Capabilities and happiness*, 187-223. Oxford, UK: Oxford University Press.

zelfs verplicht (examenbesluit van het voortgezet onderwijs, artikel 35, beoordeling schoolexamen), om bij de beoordeling uit te gaan van de mogelijkheden van de leerling en er voor te zorgen dat iedere leerling kan voldoen aan de gestelde leerdoelen en beoordelingscriteria. Daarmee wordt voorkomen dat leerlingen al bij aanvang van het leerproces afhaken of gedemotiveerd raken, omdat ze meteen in de gaten hebben dat ze nooit aan de gestelde doelen en beoordelingscriteria kunnen voldoen. Er kan namelijk niet van iedere leerling worden verwacht dat hij in staat is een gepitchte softbal met een softbalknuppel het veld in te slaan. Laat staan dat de docent volgens deze norm iedere leerling gaat beoordelen.

Dit is de reden dat de leerdoelen en beoordelingscriteria (zie niveau 1 tot en met 4) bewust wat abstracter zijn geformuleerd. Er wordt gesproken over 'kan de bal gericht het veld in spelen', en niet over *hoe* de leerling dit moet doen. Dit is namelijk afhankelijk van het vaardigheidsniveau van de leerling. Door met spelvormen te beginnen waarin de leerling de bal al werpend het veld in speelt, kan iedere leerling succesvol deelnemen aan het spel. De meer (sensomotorisch) vaardige leerling kan dit gedurende de lessenreeks verder gaan uitbouwen naar bijvoorbeeld het slaan van

een bal liggend op een statief, of zelfs van een door een medeleerling getosste bal.

Ook voor de rol van verdediger werden oplossingen bedacht om iedere leerling in de gelegenheid te stellen succesvol deel te nemen aan het spel. De leerlingen hadden in deze rol de taak om de geworpen/ geslagen bal snel te verwerken en de lopers af te stoppen. Het grootste probleem hierbij vormt vaak het hanteren van de softbalhandschoen.

Door te spelen met zachte ballen, die zowel met als zonder softbalhandschoen (veilig) gevangen konden worden, mochten de leerlingen zelf kiezen of ze hier gebruik van wilde maken.

Het werken met deze voor iedere leerling haalbare doelen, de op maat te hanteren spelregels en de keuzevrijheid (autonomie) binnen kaders, had een positief effect op de bewegings- en belevingservaringen van de leerlingen. Ieder veldje (zes leerlingen) hanteerde zijn eigen regels en zelfs per veldje konden de spelregels per leerling verschillend zijn. De ene leerling gebruikte een softbalhandschoen, de andere niet. De ene leerling wierp de bal het veld in, dat andere sloeg de bal vanaf het statief.

▼
1: Slaan op een getosste bal

Schuifje: inspraak

Gwen Weeldenburg,
Menno Slingerland en
Lars Borghouts zijn docent
bij Fontys Sporthogeschool
Eindhoven, en lid van het
lectoraat Move to Be.

Foto's: Anita Riemersma

Contact
g.weeldenburg@fontys.nl

Door de leerlingen inspraak te geven in het ontwerp van het speelveld en de spelregels konden de leerlingen zelf de moeilijkheidsgraad bepalen van de omgeving waarin ze hun vaardigheden moesten vertonen. Zo waren er veldjes waar honk 1 en 2 erg ver uit elkaar lagen. Hiermee hadden de verdedigers het voor zichzelf moeilijker gemaakt: de speelruimte was groter en dus het tegenhouden van de bal lastiger. Bij sommige veldjes of zelfs bepaalde spelers, was een vangbal 'uit', bij andere niet. De leerling die voor zichzelf de uitdaging zocht maakte geen gebruik meer van het 'vluchthonk' (tussen het thuishonk en honk 1), de overige spelers op hetzelfde veldje (nog) wel. Kortom, iedere leerling moest voldoen

De leerling die voor zichzelf de uitdaging zocht maakte geen gebruik meer van het 'vluchthonk'

aan dezelfde beoordelingscriteria, maar de context waarin ze dit aan toonden mochten ze zelf bepalen. Daarmee wordt naast het differentiëren tijdens de les ook het differentiëren tijdens de beoordeling mogelijk.

Aanbevelingen

Het werken met de hierboven beschreven leerinhouden, leertaken, leeractiviteiten/ didactische werkvormen is aan te bevelen. Echter dient het aantal leerdoelen en beoordelingscriteria gereduceerd te worden. De hoeveelheid criteria maakte het voor sommige leerlingen te complex. Zeker gezien het feit dat binnen LO het werken met lessenreeksen van drie tot vier lessen gangbaar is, en de beschikbare onderwijs-/leertijd daarmee gering is, is het verstandig om je te richten op een paar leerdoelen die geconcretiseerd zijn middels criteria. ■